

Archief

A85/16

15 april 1985

HET VREDESINITIATIEF VAN ZES WERELDLEIDERS
NIEUW THEMA IN DE INTERNATIONALE COMMUNISTISCHE PROPAGANDA

Een onderwerp dat de laatste tijd veelvuldig opduikt in de Oosteuropese pers en dat ook van de kant van de internationale communistische mantelorganisaties veel aandacht krijgt is de oproep, op 28 januari jl. in de Indiase hoofdstad Delhi, van zes wereldleiders aan de kernmogendheden om de wapenwedloop te beteugelen. Deze 'Oproep van Delhi' is een vervolg op wat bekend is geworden als het 'vredesinitiatief van de vijf continenten' van 22 mei 1984 waarmee de staatshoofden en regeringsleiders van Griekenland, India, Argentinië, Mexico, Tanzania en Zweden een verbod op de productie en het testen van kernwapens wilden bespoedigen. De Oproep van Delhi bevat echter een belangrijk nieuw element: de zes spreken zich nu ook nadrukkelijk uit voor een verbod op wapensystemen in de ruimte. Daarmee keren zij zich tegen het Amerikaanse Strategic Defense Initiative, dat onder de naam Star Wars op grote schaal bekendheid kreeg. Dat deze uitbreiding de propagandachefs in het oostblok goed uitkomt op het moment dat o.a. ruimtewapens inzet zijn van ontwapeningsbesprekingen tussen de supermachten laat zich raden. Alleen al het feit dat de zes leiders ongeveer een miljard mensen vertegenwoordigen maakt dat de oproep niet met een schouderophalen afgedaan kan worden.

In deze FOCUS wordt aandacht besteed aan het oorspronkelijke 'vredesinitiatief van de vijf continenten', de reacties en het vervolg in de vorm van de recente oproep vanuit Delhi.

HET VREDESINITIATIEF VAN ZES WERELDLEIDERS
NIUW THEMA IN DE INTERNATIONALE COMMUNISTISCHE PROPAGANDA

'Vredesinitiatief van de vijf continenten'

Op 22 mei 1984 werd aan de internationale discussie over vrede en veiligheid een nieuw element toegevoegd, in de vorm van een gezamenlijke verklaring van zes regeringsleiders en staatshoofden over de ontwikkelingen in de verstandhouding tussen de supermachten en over de wapenwedloop. De verklaring die gericht was aan de vijf kernmogendheden (USA, USSR, China, Groot Brittanie en Frankrijk) was ondertekend door inmiddels wijlen mevrouw Indira GANDHI, Olof PALME, Andreas PAPANDREOU, Julius NYERERE, Miquel DE LA MADRID en Raul ALFONSIN, achtereenvolgens premiers van India, Zweden en Griekenland en presidenten van Tanzania, Mexico en Argentinië.*

In de verklaring, die als 'vredesinitiatief van de vijf continenten', maar ook als 'vredesinitiatief van zes wereldleiders' bekend is geworden, stellen de zes zich op het standpunt dat overeenkomsten ter beteugeling van de wapenwedloop op zichzelf niet voldoende zijn om het gevaar van een kernoorlog weg te nemen. Daarvoor zou er ook een verbod dienen te komen op alle proeven met, en productie en installatie van kernwapens en de bijbehorende voorzieningen. Een dergelijk verbod dient dan, volgens de zes, onmiddellijk gevolgd te worden door een strak programma van wapenvermindering met het uiteindelijke doel te komen tot volledige en algemene ontwapening. De daarbij vrijkomende middelen willen de zes besteed zien aan sociale en economische ontwikkeling. Parallel aan dit proces van ontwapening dient de rol van de Verenigde Naties op het wereldtoneel opgewaarderd te worden, aldus de verklaring, die bij de presentatie veel aandacht kreeg in de internationale pers.

Ten opzichte van de gebruikelijke opstelling van de neutrale en niet-gebonden landen was het een interessante ontwikkeling dat in de verklaring aan de instelling van een moratorium de eis tot wapenvermindering gekoppeld werd en niet langer gestreefd werd naar eenzijdige stappen en intentieverklaringen maar naar controleerbare overeenkomsten. Hoe dat echter in de praktijk zou moeten worden uitgewerkt was een vraag waarop in de verklaring geen antwoord gegeven werd: de zes beloofden slechts voortdurend met elkaar en de kernmachten in gesprek te blijven en alles te doen wat in hun macht lag om een einde te maken aan de wapenwedloop.

-----

*Ook CEAUSESCU behoorde tot de staats- en regeringsleiders die benaderd waren om hun naam aan het initiatief te verbinden, maar op last van Moskou zou hij zich kort tevoren hebben moeten terugtrekken. Overigens ontbrak bij de allereerste presentatie van de verklaring op 22 mei de naam van de Argentijnse president ALFONSIN: pas in de loop van de dag schaarde hij zich onder de ondertekenaars. Op de derde European Nuclear Disarmament Convention, ENDC, half juli 1984, circuleerden in ieder geval nog exemplaren van de verklaring zonder ALFONSIN.

Reacties

Door de bijzondere samenstelling van de groep initiatiefnemers bleven reacties niet lang uit. De secretaris-generaal van de Verenigde Naties verwelkomde de oproep, evenals bijvoorbeeld de Paus, de Wereldraad van Kerken en een organisatie als het IPPNW,* terwijl ook president GONZALEZ van Spanje en premier SORSA van Finland vrijwel onmiddellijk hun steun toezegden.

De reacties van de supermogendheden waren verdeeld.

De Verenigde Staten konden wel instemmen met de gedachte achter de verklaring maar hadden bezwaar tegen de te volgen weg: een bevriezing van de kernwapenarsenalen zou de "gevaarlijke ongelijkheid" in de nucleaire bewapening ten gunste van de Sovjetunie handhaven en geenszins bijdragen aan een stabilisering van de situatie, aldus een officiële reactie.

De Sovjetunie trachtte het nieuwe vredesinitiatief enigszins te annexeren door het in een verklaring van het officiële persbureau Tass voor te stellen als een stap, "een heel eind in de richting van de al eerder door de Sovjetunie voorgestelde initiatieven." Wel moet opgemerkt worden dat uit het bericht van Tass niet valt op te maken of de "volledige overeenstemming" tussen de Russische leiders en de initiatiefnemers zich verder uitstrekt dan de vaststelling dat een kernoorlog in geen enkele vorm toelaatbaar is. Over een eventuele instemming met het voorgestelde proces via controleerbare wapenvermindering naar volledige ontwapening, het kernpunt van de verklaring, wordt gezwegen.

Tass deelde overigens nog een plaagstootje uit naar GANDHI en ALFONSIN door expliciet te herhalen dat de Sovjetunie (evenals overigens de Verenigde Staten) van mening is dat kernwapens niet ter beschikking mogen komen van landen die ze nog niet hebben, en daarom het verdrag met betrekking tot een verbod op de verspreiding van kernwapens van grote waarde acht. Zoals bekend weigeren India en Argentinië dit non-proliferatieverdrag te ratificeren, waarmee ze voor zichzelf de mogelijkheid openhouden ooit ook atoommacht te worden. Een verwijzing naar dit verspreidingsverbod ontbreekt in de verklaring van de zes.

Parliamentarians for World Order

Het initiatief van de wereldleiders is voorbereid door de organisatie Parliamentarians for World Order, PWO. Deze internationale vereniging van parlementariërs werd in november 1977 opgericht en telt momenteel ongeveer 650 leden in 31 westerse en Derde-Wereld landen. Ook Nederland is in die organisatie vertegenwoordigd.** Naar eigen zeggen wil de PWO, die bij de Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties, ECOSOC, de status van Non-Gouvernementele Organisatie heeft, als internationaal netwerk van gekozen volksvertegenwoordigers een afdwingbare rechtsorde voor de gehele wereld bereiken.

-----
*De internationale organisatie van artsen-tegen-de-kernoorlog.
**TER BEEK is vice voorzitter van de PWO, terwijl J.N.SCHOLTEN zitting heeft in de Raad.

Mondiale vrede en vooruitgang wil de PWO bevorderen door ontwapening, economische ontwikkeling en uitbreiding van de invloed van internationale instituten actief te ondersteunen. Het plan voor een vredesinitiatief van een aantal vooraanstaande wereldleiders ontstond in januari 1983 tijdens een vergadering van de PWO in Londen.

De oproep van de zes kreeg al vrij spoedig, in juni, voor wat betreft Europa een vervolg in de vorm van een gezamenlijke verklaring van PALME, SORSA en PAPANDREOU over de wenselijkheid van een kernwapenvrije zone in Scandinavië. Het 'vredesinitiatief van de vijf continenten' was verder tijdens de derde European Nuclear Disarmament Convention, van 17 tot 21 juli 1984 in het Italiaanse Perugia, het thema van een werkgroep onder voorzitterschap van de IJslandse voorzitter van de PWO, Olafur GRIMSSON. GRIMSSON kwam rechtstreeks uit Athene waar hij met de persoonlijke adviseurs van de wereldleiders onderzocht had hoe de algemene termen van de verklaring in concrete voorstellen vertaald zouden kunnen worden. Het coördinerende comité van vertegenwoordigers van zowel de staats- en regeringsleiders als de PWO besloot daar om in eerste instantie op wereldschaal actieve en concrete ondersteuning te zoeken. In Nederland resulteerde dat begin oktober in een aantal kranteadvertenties waarin ruim tweehonderd ondertekenaars hun instemming betuigden met het initiatief.

Topconferentie en nieuwe oproep

De belangstelling van de Oosteuropese media kwam laat op gang. De communistische pers stortte zich pas met het volle gewicht op dit vredesinitiatief na een aankondiging, begin oktober, dat de zes in januari 1985 een topconferentie in Delhi zouden houden. Mogelijk heeft dat te maken met het feit dat op dat moment geruchten de ronde deden dat op die topontmoeting een uitspraak over ruimtewapens te verwachten was. Op 5 november wist Neues Deutschland te melden dat er nieuwe initiatieven voor vrede en nucleaire ontwapening verwacht konden worden op die top, en op 21 november onderstreepte de krant de actualiteit van het vredesappel nog eens. Dat het hard op weg was een belangrijk thema te worden kon verder afgeleid worden uit het feit dat op 6 december de befaamde "lezersvraag" in Neues Deutschland gewijd was aan de aangekondigde topontmoeting en de houding van de verschillende politieke machten in de wereld terzake. Uit het "antwoord" zou moeten blijken dat het communistische blok de verklaring van begin af aan ondersteund heeft en dat de Sovjetunie zonder enig voorbehoud met de zes instemt dat een kernwapenoorlog in geen enkele vorm verantwoord kan zijn. (Dat dat niets zegt over instemming met andere onderdelen van de verklaring is al geconstateerd.) De Nato-landen zouden, aldus de krant, voor het overgrote deel een "destructieve" houding aannemen.

Oproep van Delhi

Zoals al was aangekondigd werden in de oproep die op 28 januari jl. vanuit Delhi de wereld werd ingestuurd inderdaad expliciet de ruimtewapens genoemd als bedreigend voor de vrede. De zes verlangden nu ook een verbod op de ontwikkeling en installatie van die systemen als onderdeel van het geheel van nucleaire en andere massavernietigingswapens. Ze toonden zich echter hoopvol gestemd door het voornemen van de Sovjetunie en de Verenigde Staten, op 8 januari jl. , om op korte termijn de besprekingen over strategische- en middellangeafstandskernwapens en ruimtewapens te beginnen in Geneve.

De Russische pers beschreef de Oproep van Delhi zonder enige terughoudendheid als een "historisch document...van onovertroffen betekenis". Het was daarom zo belangrijk, aldus de politieke commentator van Tass, omdat het nog net op tijd kwam, dat wil zeggen vlak voor de start van de besprekingen in Geneve op 12 maart. Zoals bekend stelt de Sovjetunie zich op het standpunt dat die besprekingen geen resultaat kunnen hebben zolang geen overeenstemming is bereikt over alle drie de soorten wapensystemen, inclusief de ruimtewapens. De Oproep van Delhi betekent dan ook een flinke steun in de rug voor de Sovjetonderhandelaars.

Om de Oproep maximale verspreiding en bekendheid te geven organiseerde PAPANDREOU, in gezelschap van PALME, NYERERE en ALFONSIN, al op 31 januari een grote internationale publiciteitsbijeenkomst in Athene waar hij een vijftigtal vooraanstaande parlementariers en figuren uit het openbare leven op de hoogte bracht van de inhoud en strekking van de oproep. Onder de deelnemers aan die conferentie in Athene* bevonden zich, om maar eens een paar uiteenlopende voorbeelden te noemen, onder meer de secretarissen-generaal van de Wereldraad van Kerken en de Arabische Liga, de internationaal secretaris van het IPPNW, vele ex-premiers en ministers, een aantal prominente Wereldvrede-raadleden, professor Max SCHMIDT uit de DDR, prins AGA KHAN en Georgiy ARBATOV. Uit Nederland waren aanwezig de parlementariers DEN UYL en TER BEEK en IKV-secretaris FABER.

ARBATOV, lid van het Centrale Comité van de CPSU en directeur van het Amerika-instituut, verklaarde voor de Hongaarse televisie dat de Griekse bijeenkomst vooral bedoeld was om die krachten te mobiliseren die gezamenlijk in staat zouden zijn om druk uit te oefenen op de Amerikaanse regering om haar defensiepolitiek radicaal te wijzigen. Volgens ARBATOV was in Athene gebleken dat er een politiek klimaat aan het ontstaan was waarin alleen een programma van vrede en ontwapening nog succes kon opleveren voor politici. Daardoor zou zelfs voor diegenen die niet uit zichzelf geporteerd waren van ontwapening geen andere keus overblijven dan toe te geven.

-----
*Het Russische regeringsdagblad IZVESTIYA merkte in dit verband goedkeurend op dat Athene zich de afgelopen tijd heeft ontwikkeld tot een regelmatige vergaderplaats van vredesactievoerders.

Inmiddels hebben vrijwel alle communistische mantelorganisaties zich uitgesproken ten gunste van de Oproep van Delhi. De Wereldvrede Raad maakte het zelfs een van de hoofdpunten op de agenda van zijn Presidential Meeting, eind maart in Moskou.

Vraagtekens

Een vraag die na alle publiciteit nog steeds onbeantwoord is gebleven, is waarom de zes wereldleiders, of de Parliamentarians for World Order als daadwerkelijke initiatiefnemers, niet al direct bij de eerste oproep op 22 mei 1984 aandacht besteedden aan de ruimtewapens. De Amerikaanse president REAGAN maakte zijn plannen omtrent een Strategic Defense Initiative immers al op 23 maart 1983 bekend. Nu kan feitelijk geconstateerd worden dat de uitbreiding van het "vredesinitiatief van de vijf continenten" samenvalt met een verschuiving van het zwaartepunt van de communistische vredespropaganda van middellange-afstandskernraketten naar ruimtewapens. Een andere coincidentie die de Sovjetunie ontegenzeggelijk bevoordeelt is de min of meer gelijktijdige aankondiging van het Sovjetinitiatief van 8 januari om weer over ontwapening te gaan praten met de Verenigde Staten, en de Oproep van Delhi. Men kan zich moeilijk aan de indruk onttrekken dat de Sovjetunie met een nauwkeurige voorbereiding en timing handig gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid zich bij de onderhandelingen met de Verenigde Staten te verzekeren van de morele steun van vertegenwoordigers van een groot deel van de wereldbevolking.

Dat het vredesinitiatief van de zes mede daardoor voor het westerse kamp een speciaal accent heeft gekregen, is al meer dan eens in de internationale pers ter sprake gebracht.